

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационния труд на Нина Петкова на тема:

Качество на живот и психологически последици от COVID-19 пандемията
за българската популация“

За присъждане на образователна и научна степен ДОКТОР по Клинична
психология

Проф. д.пс.н. Ваня Матанова

Нина Милкова Петкова завършва Магистърска програма по Клинична психология в СУ“Св. Кл. Охридски“. Има придобито консултантско ниво по Когнитивно-поведенческа психотерапия. Участвала е в редица семинари и уършоупи в областта на психичното здраве, както и сертификати за работа с психологически тестове.

Пандемията от COVID-19 беляза едно от най-драматичните и всеобхватни сътресения в съвременната история. Тя не само постави под изпитание здравните системи и икономическите структури, но и оголи пластове на човешката психика, социалните отношения и колективните представи за сигурност. В този контекст психологическите последици от кризата надхвърлят границите на индивидуалното преживяване и се превръщат в феномен с глобални, културни и екзистенциални измерения.

Въздействието на пандемията върху психичното здраве се прояви във форми, вариращи от остри тревожни и депресивни състояния до продължителни реакции на несигурност, апатия и социална изолация. Загубата на контрол, страхът от зараза, нарушените социални връзки и промяната в ежедневните рутини предизвикаха масово усещане за нестабилност. Човекът бе изправен пред необходимостта да адаптира не само поведението си, но и своето усещане за принадлежност и идентичност в условия на постоянна заплаха.

Особено отчетливо тези процеси се проявиха в страните с ниски и средни доходи (LMIC), където институционалните и икономическите дефицити допълнително усилват уязвимостта на населението. В тях пандемията извади на преден план не само здравни, но и социални неравенства – липса на достъп до психотерапевтична помощ, ограничени възможности за дистанционно образование и отсъствие на ефективни механизми за подкрепа. В този смисъл кризата действа като огледало, което отразява структурните слабости на обществото и подчертава значението на устойчиви политики за психично здраве.

Ролята на психолозите и психотерапевтите в тази ситуация придоби особена значимост. Те се оказаха не само свидетели, но и участници в процеса на социално възстановяване, носейки двойното бреме на професионална отговорност и лична уязвимост. Новите форми на дистанционна работа поставиха въпроси за етичните граници на професионалната помощ, за поддържането на автентичен контакт в дигитална среда и за необходимостта от супервизия и колегиална подкрепа. В този смисъл пандемията се превърна и в изпитание за самата професия – за нейната гъвкавост, устойчивост и способност за самоосъзнаване.

Всичко това показва достатъчно ясно значимостта и актуалността на избраната от Нина Петкова област на изследване. Така формулираната тема изисква много добри умения за планиране на изследването, професионални умения за работа с психологически тестове, знания от различни области на човешкото познание. Психологическите последици от кризата не могат да се разглеждат изолирано от социалния контекст, в който се проявяват. Те са отражение на колективната способност за адаптация, на общественото доверие в институциите и на културните модели на справяне. Именно тук се разкрива значението на интердисциплинарния подход – психологията трябва да диалогизира със социологията, икономиката, политическите науки и културологията, за да се разберат дълбоките механизми, които определят човешкото поведение в условия на глобална криза.

От философска перспектива пандемията може да бъде разглеждана като екзистенциален катализатор. Тя постави човечеството пред въпроса за границите на контрол, за смисъла на солидарността и за уязвимостта като неотменима част от човешкото съществуване. В тази перспектива възстановяването след пандемията не се изчерпва с физическото здраве или икономическата стабилност, а включва и процеса на психологическа реконструкция – връщането към доверие, свързаност и смисъл.

В такъв смисъл пандемията от COVID-19 се явява не само здравен и социален феномен, а и своеобразен психологически повратен момент. Тя разкри проблеми между индивида и обществото, между личното и колективното преживяване, между уязвимостта и устойчивостта. Осмислянето на тези процеси е ключово за изграждането на по-устойчива, емпатийна и психично зряла социална среда в постпандемичния свят.

Представеният дисертационен труд на Нина Петкова представлява задълбочен и цялостен анализ на влиянието на пандемията от COVID-19 върху психичното здраве и качеството на живот в българския контекст. Той поставя акцент върху сложния и многопластов характер на психичните последици, проявяващи се в широк спектър – от първоначален остър стрес и повишена тревожност до по-дълготрайни състояния, свързани със социална изолация, несигурност и намалено усещане за удовлетвореност от живота. Нина Петкова обръща специално внимание на теорията на стреса и на качеството на живот като психологичен конструкт, което служи за теоретична рамка на

дисертационния труд. Дисертационният труд показва отличната информираност на Нина Петкова за световния изследователски опит по отношения на последиците от Ковид 19, както и информираност по отношение на методи и препоръки за превенция.

В текста ясно се очертава взаимовръзката между различни социални, икономически и индивидуални фактори, които обуславят начина, по който хората се адаптират в постпандемичния период. Сред тях се открояват ваксинационният статус, социалната и семейна подкрепа, финансовата стабилност и достъпът до психотерапевтични услуги. Особено внимание се обръща на факта, че ваксинираните участници демонстрират по-високо чувство за контрол и адаптивност, което подчертава не само значението на медицинската защита, но и на психологическата сигурност, произтичаща от нея.

Дисертационният труд поставя акцент и върху сериозните психосоциални последици от загубата на близък по време на пандемията, включително повишени нива на тревожност и депресивност, както и намалено доверие в институциите. Тази констатация очертава необходимостта от по-добре структурирани механизми за кризисна интервенция и траурна подкрепа. В същото време, наличието на достъп до психотерапия се посочва като ключов защитен фактор, което потвърждава ефективността на психологическите интервенции при справяне с кризисни състояния.

Резултатите от направеното изследване подчертават значението на социалната свързаност и икономическата стабилност като буфер срещу негативните ефекти от пандемията. Финансово стабилните и социално интегрирани участници демонстрират по-ниски нива на дистрес и по-добро емоционално равновесие. Освен това се наблюдава устойчива промяна в здравното поведение – повишена здравна осъзнатост, внимание към профилактиката, които могат да се разглеждат като положителен и адаптивен ефект в дългосрочен план.

Целта на настоящото дисертационно изследване е да се анализират различни аспекти и дименсии на психичното здраве и качеството на живот сред българската популация в условията на постпандемичната реалност. Формулирани са 7 хипотези, някои от които с подхипотези. Поставените в емпиричната част задачи са изпълнени прецизно и компетентно. Преведени и адаптирани за целите на дисертационния труд са психологически методики и въпросници, релевантни на целта и задачите на дисертационния труд. Приложени са тестове за значимост на разликите и за нормалност. Изследвани са 150 лица с различен демографски профил. Извадката е много прецизно подбрана и описана. Изследването е внимателно планирано и отлично проведено. Приложени са адекватни на целта и задачите на дисертационния труд методики, които са надлежно описани. Направен е статистически анализ на данните, които са ясно изложени и интерпретирани. Подробно и ясно са анализирани резултатите във връзка с издигнатите хипотези. Обобщение на резултатите от изследването е

представено и в табличен вид, което значително улеснява възприемането. Обобщените резултати потвърждават значимата роля на психосоциалните фактори (ваксинация, пол, социална подкрепа, семейно и финансово положение) за психичното благополучие в постпандемичния период. Данните подчертават и ниските нива на институционално доверие, наличието на конспиративни вярвания, както и частична трансформация на здравните поведения.

Съществени забележки към дисертационния труд нямам. От стилистична гледна точка, текстът може леко да се изглади чрез разнообразяване на изразните средства и избягване на повторения. Необходимо е да се преосмисли значението на „психологически“ и „психични“. Така изложението би придобило още по-голяма динамика и яснота, без да губи академичната му строгост. Формулирането на по-конкретни препоръки към националните политики за психично здраве би придало на текста по-ясна практическа насоченост.

Извършеният анализ на психологическите и социалните последици от пандемията COVID-19 показва необходимостта от системен, дългосрочен и интердисциплинарен подход към въпросите на психичното здраве. Опитът от последните години ясно разкрива, че индивидуалните усилия за справяне не могат да бъдат ефективни без адекватна институционална подкрепа и обществена осъзнатост.

В България пандемията провокира многопластови психични реакции – от първоначален остър стрес и високи нива на тревожност, до продължителни състояния, свързани със социална изолация, усещане за несигурност и намалена удовлетвореност. Анализът на данните показва, че психичното здраве и качеството на живот в постпандемичната обстановка се обуславят от взаимодействието на множество фактори-ваксинационен статус, социална и семейна подкрепа, финансова стабилност и достъп до психологически услуги. Резултатите потвърждават и централната роля на социалната свързаност и икономическата сигурност като буфер срещу негативните ефекти от пандемията.

Както правилно отбелязва дисертантката, за да се преодолеят негативните последици от пандемичната здравна криза е необходимо да се положат усилия в няколко направления-лонгитюдни изследвания, обективни показатели за изследвания, качествени методи за оценка, крос-културни анализи.

Приносите на дисертационния труд на Нина Петкова могат да бъдат разделени на научни и практически, които са надлежно формулирани и адекватни на съдържанието на дисертационния труд. По темата на дисертационният са публикувани три научни статии, публикувани в Годишник на СУ“Св. Кл. Охридски“, Българско списание по психология и сборник от Четвърти национален конгрес по Клинична психология с международно участие.

Заклучение

Дисертационният труд на Нина Петкова насочва към разбирането, че пандемията от COVID-19 разкри не само уязвимостта, но и потенциала за адаптация и трансформация на човешката психика. Пандемията ни изправи пред необходимостта да преосмислим взаимоотношенията между индивидуалното и колективното, между страха и надеждата, между кризата и растежа. Изграждането на постпандемична култура на психично здраве изисква интеграция между наука, етика и обществена отговорност. Само чрез съчетаване на институционална подкрепа, професионална ангажираност и човешка солидарност може да се постигне истинско възстановяване-възстановяване на самия смисъл да бъдем свързани, съпричастни и устойчиви. Представеният дисертационен труд на Нина Петкова представя аргументиран и методологически осъзнат анализ, който предлага ценно разбиране за последиците от пандемията върху психичното здраве и социалната адаптация в България.

Сред най-силните страни на дисертационният труд на Нина Петкова се открояват ясната логическа структура, академичният стил и аргументираният анализ. Нина Петкова демонстрира задълбочено разбиране на изследваната тема и постига балансирано представяне на резултатите – съчетавайки социални, психологически и институционални перспективи. Използваната терминология е точна и професионална, а изложението – последователно и добре обосновано.

Дисертационният труд на Нина Петкова е отлично планирано и осъществено емпирично изследване, с ясно очертана теоретична рамка и показва отличните умения на авторката да интерпретира данни. Това ми дава основание да препоръчам на Уважаемото Научно Жури да присъди на Нина Петкова образователната и научна степен ДОКТОР по Клинична психология.

09.01.2026г.

Рецензент:.....

/проф. Ваня Матанова, д.пс.н./